

Наталія Конопка

Острог (Україна)

ПОСТАТЬ М. РЕПНІНА В ТВОРЧОСТІ Д. ДОРОШЕНКА ТА М. ГРУШЕВСЬКОГО

Протягом 1816–1834 рр. посаду малоросійського військового губернатора займав Микола Григорович Репнін, урядування якого є показовим до висвітлення історії українських губерній, до розуміння специфіки російсько-українських відносин означеного періоду. Постаць М. Репніна викликала певний інтерес у знаних дослідників української історії – Д. Дорошенка та М. Грушевського.

Нарис Д. Дорошенка «Князь М. Репнін і Д. Бантиш-Каменський (Сторінка з українського громадського життя першої чвертини ХІХ століття)», опублікований в «Працях Українського високого педагогічного інституту ім. Михайла Драгоманова» (Прага, 1929) був лише розділом праці про Д. Бантиша-Каменського, над якою працював історик. Це розлоге дослідження історика присвячене Д. Бантишу-Каменському та його «Історії Малої Росії», побачило світ лише у 2006 р., в часописі «Ейдос», завдяки В. Андрееву.

Постаць М. Репніна є однією з центральних в розвідках Д. Дорошенка, який подав короткий історіографічний огляд досліджень та матеріалів, що були присвячені князю, вмістив ґрунтовний опис життєвого шляху та діяльності М. Репніна як в Україні, так і за її межами. Вчений з захопленням акцентував увагу читача на інтелектуальному оточенні генерал-губернатора, під впливом якого М. Репнін відстоював інтереси ввіреного йому краю, зокрема у справах захисту прав та привілеїв шляхетства, спробах відновлення козацтва, відстоювання інтересів селянства, культурному відродженню українських земель, а відтак у появі «Історії Малої Росії» Д. Бантиша-Каменського.

Беззаперечно перед Д. Дорошенком стояло завдання показати умови та факт появи першої праці з історії України, а не оцінювати її з критичної позиції та порівнювати з існуючою на той час історіографією. З такої точки зору пояснюється і певний пієтет щодо постаті М. Репніна та інтелектуального кола, в середовищі якого народилася «Історія Малої Росії» Д. Бантиша-Каменського.

Постать малоросійського генерал-губернатора і його роль в появі «Історії Малої Росії» Д. Бантиша-Каменського цікавила і М. Грушевського під час праці над «Історією України-Руси», а також над об'ємним дослідженням, присвяченим Д. Бантишу-Каменському – «Істориограф Малой России». М. Грушевський у своїй розлогій праці одним із перших звернув увагу на причини та мотиви відмови Д. Бантиша-Каменського від дипломатичної служби закордоном і прийняття пропозиції М. Репніна написати історію колишньої Гетьманщини, переїхавши до Полтави. На думку історика, М. Репнін став офіційним ініціатором та замовником написання та видання «Історії Малої Росії». Водночас М. Грушевський вказував, що і Д. Бантиш-Каменський отримав можливість використати матеріал, зібраний його батьком, для написання «офіційної» історії.

М. Грушевський відзначав, що така активна діяльність і поспішність, які супроводжували підготовку праці Д. Бантиша-Каменського, були продиктовані «не науковими інтересами, а більш конкретними вимогами місцевого життя». І говорив, що, зважаючи на відомі обставини та умови того часу стає зрозумілим «наскільки натурально в тих обставинах у нового губернатора могло з'явитися переконання, що одним з перших завдань його правління мусить бути «история вверенного ему края».

Для характеристики постаті М. Репніна та його участі в появі «Истории Малой России» М. Грушевський детально аналізував розділ про Берестецьку битву авторства М. Репніна. М. Грушевський назвав його безбарвним та млявим, «тощою блідою реляцією». Про М. Репніна М. Грушевський згадував і в контексті поглядів Д. Бантиша-Каменського на постать І. Мазепи. Автор «Истории

Малой Росії» негативно освітлював особу та діяльність гетьмана. Однак, у родині Репніна були інші погляди на цю постать.

Підсумовуючи, варто сказати, що праці Д. Дорошенка носять характер радше патріотично-державницький і постаті М. Репніна віддається більш вагома та значуща роль у піднесенні українського культурного життя. М. Грушевський більш критично оцінював мотиви, причини та процес написання та публікації «Історії Малої Росії», а М. Репніна як офіційного замовника, але водночас людину освічену, яка перебувала під впливом українських патріотів колишньої Гетьманщини. В оцінці постаті Миколи Репніна, як і «Історії Малої Росії» Д. Бантиша-Каменського Д. Дорошенка та М. Грушевського простежуємо різні світоглядні, радше ідеологічні підходи до розуміння та ставлення до процесів, які відбувалися в українському суспільстві на початку ХІХ ст.

Список основних джерел та літератури:

1. Андреев В. Історія однієї зниклої праці або про те, що відбувається із знищеними рукописами (робота Д. Дорошенка «Дмитро Бантиш-Каменський і його «История Малой Росии») / В. Андреев // Ейдос. – 2006. – Вип. 2. – Ч. 2.

2. Винар Л. Дмитро Дорошенко (1882–1951) – видатний дослідник української історіографії і бібліографії / Л. Винар. – Мюнхен ; Нью-Йорк ; Торонто, 1983.

3. Грушевський М.С. Твори: У 50 т. / [редкол.: Г. Папакін, І. Гирич та ін.]. – Львів : Світ, 2002. – Т. 10. Кн. II: Серія «Історичні студії та розвідки» (1930–1934); Серія «Рецензії та огляди» (1924–1930) / упор. О. Юркова. – 2015.

4. Дорошенко Д. Дмитро М. Бантиш-Каменський і його «Історія Малої Росії» / Д. Дорошенко // Ейдос. – 2006. – Вип. 2. – Ч. 2.

5. Дорошенко Д. Князь М. Репнін і Д. Бантиш-Каменський (Сторінка з українського громадського життя першої чвертини ХІХ століття) / Д. Дорошенко // Праці Українського Високого Педагогічного Інституту ім. Михайла Драгоманова у Празі. Науковий збірник. – Т. 1. – Прага, 1929.